

آنادیلی نین باشلانقیجی یاخود "اوشاق دیلی سوز لوگو"

علیرضا صرافی

Əlirza Sərrafi

اوشاق دیلی، اوشاقلارین ایلك دیل آچدیقدا ایشلتدیگی تک-توک سوزجوکلر یا دا اوشاقلارین serrafi2
دانشمادیگی آنجاق آنالییب اونا تپکی گوستردیگی اوزل سوزلردن اولوشان بیر دیلدیر. اوشاق اون ایکی، اون بئش
آیلاریندان دیل آچماغا باشلار و نچه ایل عرضینده تدریجاً دیل قابیلیتی گلیشدیررک ایلك دیل آچماسیندا
لریله عوض اندر. دئمک اوشاق نین کلمه یارار لاندیگی اوشاق سوزجوکلرینی آنا دیلی
دیلی آنا دیلی نین باشلانقیجیدیر

اغل ادبیاتی – ۶ ویژه نامه ی بایرام شماره ۳۸ / ۱۳۹۰-جو ایل

گیریش

اوشاق دیلی، اوشاقلارین ایلک دیل آچدیقا ایشلتدیگی تک- توک سوزجوکلر یا دا اوشاقلارین دانشمادیگی آنجاق آنلابیب اونا تپکی گوستردیگی اوزل سوزلردن اولوشان بیر دیلدير. اوشاق اون ایکی، اون بئش آیلاریندان دیل آچماغا باشلار و نچه ایل عرضینده تدریجاً دیل قابیلیتی گلشیدیررک ایلک دیل آچماسیندا یارارلانیدیگی اوشاق لریله عوض اندر. دئمک اوشاق دیلی آنادیلی نین باشلانقیجیدیرن کلمه سوزجوکلرینی آنا دیلی اوشاق دیلی نین اوزونه مخصوص اوزللیکلری وار. آشاغیدا بونلارین بیر پاراسینا توخونوشام:

1- اینگه HAV-HAV بعضی سوزلر طبیعتدن آینما سسلرین تقلیدی اساسیندا یارانمیشدیر. نچه کی ایته
وس. دنیلیر GÜRGÜR BABA ایلدیریم. QUQU تویوق - خوروزا. MAA

2- قولاق QUCU بعضی سوزلر اساس آنادیلیندن آلینبیب، سادهلشن کلمه لردیر. مثلا : قوجاق سوزوندن
QULUŞ سوزوندن

3- بیر چوخ سوزلر آچیق بیر هیجانین (یعنی سونو سسلی ایله بیتن بیر هیجانین) ایکی دونه تکراریندان یارانان
سوزلردیر، میثالچون

BƏBƏ, CİCİ, CÜCÜ, ÇİÇİ, LALA, MAMA, MƏMƏ, PAPA, PƏPƏ, QAQA, QUQU, vs.

4- I یا I بعضاً سونو یووارلاق صائیتله بیتن سوزجوکلر تک کلمه کیمی ایشلنیلسه بعضاً یووارلاق صائیت
صائیتینه چئوریلیر. میثال اوچون

CÜCÜ à CÜCİ, COBU à COBİ, PUFU à PUFİ, QUCU à QUCİ

5- نین عینی معناسینی یا دا اساس صامیتی آرتیرالار، بئله اولان زامان کلمه Ş و N بعضی سوزلرین سونونا
: آنلامینا چوخ یاخین بیر معنا وئرن نچه واریانت الده اندیلیر. مثلا

MAMA à MAMAN

MƏMƏ à MƏMƏŞ / MƏMİŞ

DADAà DADAŞ

COBUà COBAN / COBUŞ

PAPAà PAPAN ،PAPIŞ

PIŞİà PIŞAN

LALAà LALAŞ

QUCUà QUCUŞ

صامیتلری آرتیریلیمیشدیر. هر ایکی صامیت ده سوزون Ş یادا N گوروندوگو کیمی بورادا اساس کلمنن سونونا معناسینی داها دا صمیمی لشدیریر

بوخاریدا قنید اندیلدیگی کیمی بعضی سوزلر اساساً بویوکلرین اوشاقلارا خیطاب سویلهدیگی اوزل سوزلردیر. اوشاقلارین آنلادیقلاری سوزلر شخصاً ایشلندیکلریندن نچه قات آرتیقیدیر. بونلارین بیر پاراسی بویوکلره دئییل، صیرف اوشاقلارا خیطاب سویلنیلر. اوشاقلار دا بو سوزلرین معناسینی آنلاییب، اونا گوره ده مناسب تپکی: گوستریر. همین سوزجوکلر ده اوشاق دیلینه عاییددیر. میثالچون

XOXAN ،GİDAN GİDAN ،ƏDİ BACI ،ÇƏPAN - ÇƏPAN ،DADAR

اوشاق دیلی سوزلرینین اوزللیکلری حاقدا گلن نومرلرده داها گننیش معلومات وئریلهجک

ایضاح و تشکرلر

بورادا گلن اوشاق سوزلری و اونلارا عایید میثاللار. تبریز آغیزلا یازیا آلینمیشدیر *

سوزلوگون ماتریاللاری تامیله ساحه‌دن دریلیمیشدیر، بونولا بنله آشاغیدا وئریلن بیر نچه قایناغا دا باش *

وورولموشدور

سوزلوگون تکمیلینده سوسن خانیم نواده‌ی رضی، اولکر خانیم اوچقار و کاظیم بی عباسی، احد بی *

فرهمندی‌نین ده چوخ دیرلی یاردیملاری اولموشدور، اونلاردان صمیمی تشکرلریمی بیلدیرمه‌لیم

ABBA / آبا

، بیر ABBA آنا، ۲ - بویوک ننه. بو سوز اوشاقلار و بویوکلر آراسیندا اورتاقدیر، اوشاق ایلك دیل آچدیغیندا 1.

دیر ABA دئیر. معیار دیلده تثبیت اولموش فورموم ABA آز بویودوکن سونرا ایسه

ANNA / آنا

، بیر آز بویودوکن سونرا ANNA آنا. بو سوز اوشاقلار و بویوکلر آراسیندا اورتاقدیر. اوشاق ایلک دیل آچدیغیندا

دیر ANA دئیر. معیار دیلده تثبیت اولموش فورمو ANA ایسه

AQQ ELƏMAX / آقق ائلهماخ

{(ساواشماق، ۲. دویمک. {ماما آقق ائلهدی (آنام منی دویودو، آنام منه ساواشدی. 1.

ATTA / آتتا

، بیر آز ATTA آتا، ۲. بویوک بابا. بو سوز اوشاقلار و بویوکلر آراسیندا اورتاقدیر. اوشاق ایلک دیل آچدیغیندا. 1.

دیر ATA دئیر. معیار دیلده تثبیت اولموش فورمو ATA بویودوکن سونرا ایسه

AAX / آآخ

{ساواشماغا هدلهمک. {آخ قاپی، نییه دیدین او علمون باشینا، آخ

BABBA / باببا

BABBA آتا، ۲. بابا، بویوک بابا. بو سوز اوشاقلار و بویوکلر آراسیندا اورتاقدیر. اوشاق ایلک دیل آچدیغیندا. 1.

دیر BABA دئیر. معیار دیلده تثبیت اولموش فورمو BABA ، بیر آز بویودوکن سونرا ایسه

BAY BAY / بای - بای

آبیریلارکن دئییلن عیبارت، خوداحافیظ. بو سوز آروپا دیلریندن دیلیمیزه کئچمیشدیر. {بای - بای ائله گنداغ

{انمیزه

BƏBƏ / ببه

سوزو ده NINI سوزونون یئرینه BƏBƏ اوشاق، ۲. قولچاق. سون ایللرده بعضی شهرلی عاییللرده. 1.

{نیلیر. { ۱. ببه دهه سین اوینویاخ (اوشاق گل سین اوینایاق) ۲. آنا بی دانا ببه آلدی ایشله

BƏH - BƏH / به - به

{(پاخشی، ۲. گوزل، ۳. دادلی، ۴. شیرین. {بو پوفو به بهدی (بو یئمک چوخ دادلیدی. 1.

BİP BİP / بیپ - بیپ

{(اتوموبیل، ماشین. {بابا بیپ - بیپ آل! (بابا منه ماشین آل

BİŞBİŞİ / بیش بیشی

{پیشیک} بیش بیشی اتی آپادی (پیشیک اتی آپاردی

BUMBUL / بومبول

دا دنیبلر BUBUL اوغلان اوشاغی نین آلتی. بونا

BUU / بوو

ده دنیبلر ÜVVƏ سو، سو ایسته مه. بعضی اوشاقلار بونا اووه

CİCİ / ججی

پالتار ۲. گوزل، ۳. اوشاغین خوشونا گلن شئی. { ۱. گه ججی لریوی گیی گنډاخ دردره ۲. آنان سنه ججی 1.

{گنیریب

CINQILI / جینقیلی

{کیچیک، ۲. بالاجا. بونا جیقیلی دا دنیبلر. {منیم جینقیلی کاسام وار 1.

CIZ / جیز

سسی نین چتینلیگینه گوره ایلك "Z" یاندیریجی شئی ۲. یانماق تهلوکەسی، ۳. اود، آلوو. اوشاقلار دیل آچینجا 1.

{دنیبلر }بو جیزدی ها الین اووف اولار "CIZ" سونرالار دا "CIŞŞ" اونجه بونا

CIZZA / جیززا

سونرالار دا "CIŞŞA" سسی نین چتینلیگینه گوره ایلك اونجه بونا "Z" چیراق. اوشاق دیل آچینجا 1.

{دنیبلر. {جیززالار یاندی (چیراقلار یاندی "CIZZA"

COBU / جوبو

دا دنیبلر COBAN جوراب. بونا 1.

CÜCÜ / جوجو

{بوجک. {جوجو الیمی یئدی 1.

CÜH - CÜH / جوح - جوح

{سنرچه، ۲. جوجه کیمی هر هانسی بیر کیچیک قوش. {جوح - جوح دن یئدی 1.

ÇƏPAN - ÇƏPAN (ELƏMAX) / (چپان - چپان) (انلهماخ)

چپیک (چالماق)، ۲. ال چالماق. بو سوزو داها چوخ اوشاقلارلا دانیشان بویوکلر ایشلدر. {اوشاق فولکلورو: 1. چپیک چالراق اوشاغا بو سوزلری اوخویارلار: چپان - چپان اللری، آغریماسین اللری... اوشاق دا بو هاوا ایله

{چپیک چالار

ÇİÇİ / چچی

.آیاق قابی

ÇİM-ÇİM (ELƏMAX) / (چیم - چیم) (انلهماخ)

{(بویونماق، بویون. {چیم - چیم یوو (بویونماق ایسته میرم

ÇİŞ / چیش

{(ادرار بونا "چیش" ده دئییلر. {چیشیم وار ماما (آنا منیم ادراریم وار 1.

DADDA / داددا

آتا، ۲. بویوک قارداش. بو سوز اوشاقلار و بویوکلر آراسیندا اورتاقدیر، اوشاق ایلیک دیل آچدیغیندا 1.

ده دئییلر "DƏDÜŞ" و "DADAŞ" دئیر. بونا DADA ، بیر آز بویودوکن سونرا ایسه DADDA

DADAR (DURMAX) / (دادار (دورماخ

آیاق اوسته (دورماق). { ۱. بیر دادار دو باخیم، ...۲. اوشاق فولکلورو: تزجه آیاق اوسته دورماغی اویرنن

اوشاغی قالخیزیب آیاق اوسته ساخالاییب، سونرا اللرینی اوتورر و بو سوزلری اوخویارلار: خانیم دادار، دادار

دادار، گولوم دادار، دادار دادار . اوشاقدا بو سوزلر اوخونونجایا قدر آیاق اوسته دورماغا چالیشار ۳ - (حکومت

{طرفیندن بیر توی - بایرام توتولورسا دئییلن دئییم:) شاهین قیزی دادار دوروپ

DAY - DAY / دای - دای

{(دایی. {دای - دای قوجو (دایی منی قوجاغینا آل

DƏ / ده

{(چاغیرماق ایسته مک. {قافا ده (قافانی وئر منه

DƏDDƏ / ددده

آتا ، ۲. آتا - آنانین آتاسی، ۳. بویوک بابا. بو سوز اوشاقلار و بویوکلر آراسیندا اورتاقدیر. اوشاق ایلک دیل 1. DƏDƏ دئیر. معیار دیلده تثبیت اولموش فورمو DƏDƏ بیر آز بویودوکن سونرا ایسه DƏDDƏ آچدیغیندا دیر.

DƏ~DƏR / دردر

"DƏ~ DƏ" سسی نین چتینلیگینه گوره ایلک اونجه بونا "R" گزمک، ۲. ائودن چیخماق. اوشاقلار دیل آچینجا 1. {دئیرلر. {قوجی دردر (آل قوجاغیوا، آپار انشیکده گزمگه "DƏRDƏR" سونرالار دا

DINQA / دینقا

. اوشاغین مدفوعو

DINQILI / دینقیلی

{کیچیک، ۲. بالاجا. {دینقیلی قابدا پوفی گنیمیشم 1.

DÜDÜMƏ / دودومه

{(قویون، ۲. قوزو، ۳. کچی. {دودومه ده! (قویون گل قاباغا 1.

DÜT - DÜT / دوت - دوت

{اتوموبیل، ۲. ماشین. {دای - دای. دوت - دوت آلدی (دایی منه ماشین آلدی 1.

ƏNNƏ / اننه

{(آنا، بویوک آنا. {اننه پوفو دتی! (آنا منه پیشمیش بیتمک گتیر

ƏH - ƏH / اه-اه

{پیس، ۲. آجی، ۳. کتیف. {بو داوا اه - اهدی 1.

ƏDİBACI / ادی باجی

بیر شئیین آرخاسیندا گیزلنیب، بویلانماق. {اوشاق فولکلورو: بیر شئیین مثلا قاپی تایی نین آرخاسیندا گیزلنیب، سونرا بویلانیب دییرلر: ادی... گیزلنیب دئییرلر: باجی، عینی ایله اوشاغا دا اویره درلر، او دا بویلانیب گورونونجه {."ادی" دئیر

ƏLO / الو

تلفون.

اخ / ƏX

{!بیس، ۲. آجی، ۳. کثیف.} بو اخدی ها بیئه 1.

(ELƏMAX) FİN / (فین) انلهماخ

بورون سویونو تمیزلمک. ۲. فینقیرماق، ۳. فینخیرماق. بو سوزو داها چوخ اوشاقلارلا دانیشان بویوکلر 1.

{!ایشلدر.} بورون سویو گلن اوشاغین آناسی اونون بوروندان یاپیشیم دئییر: «فین انله

(ELƏMAX) GİDAN - GİDAN / (گیردان - گیردان) انلهماخ

GİRDAN GİRDAN - باشینی توولاماق. بو سوزو داها چوخ اوشاقلارلا دانیشان بویوکلر ایشلدر. بونا بعضاً

دا دئییلر. {اوشاق فولکلورو: بیر اوشاغی قاباقلاریندا اوتوردوب دئییرلر: گیدان - گیدان انله! او دا باشینی

{توولایار

GÜRĞÜR BABA / گورگور بابا

{(ایلدیریم.} گورگور بابا دلدی، (هاوا گورولدهدی، ایلدیریم چاخدی

GİM ĞİM / غیم غیم

{(ماشین. بونا قیم - قیم دا دئییلر {بابا غیم - غیم آل! (بابا منه ماشین آل

HAV HAV / هاو هاو

{(ایت.} هاو - هاودان قووخورام (من ایتدن قورخورام

(ELƏMAX) HAM - HAM / (هام - هام) انلهماخ

بیئمک

(ELƏMAX) HƏMM / (همم) انلهماخ

{(ایئمک.} بی قولوش دا پوفودن همم انله! (بیر تیکه ده پیلوودان بی

HOPBAN / هوپبان

{(نیسبتاً اوجا یئردن آلچاق یئره) آتیل! {علی بالا هوپبان (علی بالا آتیل)

İNQƏ BƏBƏ / اینقه بیه

{(آغلايان كورپه اوشاق. } او اينقه ببهدي، سن يئكهسن! (او آغلايان كورپه اوشاقدير، سن بويوكسن

لالا / LALA

يات! ۲. ياتاق. بونا "لالاش" دا دنيلر. } ببه سن ده لالا انله! قيزيمين لالاشد 1.

يوخاري، ۲. گوي ۳. بير شئي (مثلا توپو) آتارکن سويلهن سوز!}. گه سنى آتيم اويبالالارا! (گل سنى آتيم 1. } (ايوخاريلارا

OPBALASI / اويبالاسى

.اوشاغى گويه آتپ توتارکن سويلنن سوز

PAPA / پاپا

يا دا PAPAN ، بير آز بو يودوکن سونرا ايسه PAPA آياق قابى، ۲. باشماق. اوشاق ايلک ديل آچديغيندا 1. آياق گنييمى) سوزودور. {پاپالارين } PAPUŞ سوزو بعضيله گوره تات ديليندن آينما PAPIŞ. دئير PAPIŞ هانى؟ (باشماقلارين هانى؟

PƏPƏ / پهپه

(اي!) (چورك يئي پده دئييلر. } په PƏPƏŞ چورك، ۲. يوموشاق شيرنى. بونا 1.

PIX - PIX (ELƏMAX) (بيخ - بېخ (انلهماخ

باشينى يا دا قولاغينى (كسمك). } آغا نيه دودومهنين باشين بېخ - بېخ انلهدى؟ (اوكيشى نيه قوينون باشينى } (كسدى؟

PİF / پيف

{(مدفوع، تواله احتياجى. } اننه پيف (آنا توالته احتياجيم وار 1.

PİŞİ / پيشى

پيشيك. پيشيگه بيشى، بيشى - بيشى و پيشان دا دئييلر

PİŞ - PİŞ / پيش - پيش

{ياتماق، ۲. پيشيك. } گه بوردا اوزان پيش - پيش انليياخ 1.

PÜFÜ / پوفو

{ايستى يئمك، ۲. پيشميش خورك. } سنه جينقيلى قابدا پوفو گنيميشم 1.

QAQA / قاقا

{(شيرنى، ۲. مامپاز، ۳. شكلات، ۴. قورو مئويه. } منه قاقا! (منه شيرنى وئرين 1.

QUCAN - QUCAN (ELƏMAX) قوجان - قوجان (ائله‌ماخ

{قارشيليقلى قوجاقلاماق. بونا قوجو - قوجو دا دئييلر. } گه قوجان قوجان ائليياخ

QUCU / قوجو

بیر آز بويودوکن QUCU اوشاغی قوجاغا چاغیرارکن دئييلن سوز، ۲. قوجاق. اوشاق ایلک دیل آچدیغیندا 1.

دئیر. } ۱ - دو گه قوجوما (دور گل QUCAX یا دا بويوکلرین ديلینده اولدوغو کیمی QUCUŞ سونرا دا

{(قوجاغیما!) ۲ - آل قوجووا! (منی آل قوجاغیوا

QULUŞ / قولوش

بیر قولاق یئکه‌لیکده، ۲. بیر آز، ۳. بیر ذره. } بیر قولوش په په وئر بییم، ...بیر قولوش! (بیر تیکه شیرنی 1.

{(وئرین بییم، ... بیر تیکه

QUQU / قوقو

{(تویوق، ۲. خوروز. } قوقونون نوموتاسی منیم (تویوغون یومورتاسی منیمدی 1.

QUŞ / قوش

کوینگین یا دا پالتارین توتولاجاق یئری، ۲. اوغلان اوشاغی‌نین آلتی. بو سوزو اوشاقلارلا دانیشان بویوکلر 1.

ایشلر } ۱. قوشوووت جیجیلریوی گیی! (پالتاریوین اوجوندان یاپیش گئی)، ۲. علی بالا قوشون اینجیدی. ۳.

{... اوغلان قوشووی گیزلت و

TATAN - TATAN / تاتان - تاتان

{آتدیم آت! } تاتان - تاتان ائله گنداخ

TATİ PAPI (ELƏMAX) تاتی پاپی (ائله‌ماخ

آتدیم، ۲. آتدیم آت! بونا تتی پاپی دا دئييلر. } ۱. تاتی پاپی ائله گنداخ. ۲. هئریز فولکلوروندان بیر نازلاما: ...تت 1.

{ائله گنداخ بابان گیله! / نه دییخ گنداخ بابان گیله؟

UF (OLMAX) / (اوف (اولماخ

یارا اولماق، ۲. یانماق، ۳. سیبیریلیمک. } توشدوم الیم اوف اولدو باع (بیخیلیب دوشدوم یئره، الیم یارا اولدو 1.

{(باخ

ÜMMƏ / اوممه

1. سود ایسته‌مه، ۲. دوش ایسته‌مه.

ÜVVƏ / اووه

1. سو، ۲. سو ایسته‌مه.

VAQ - VAQ / واق - واق

1. اوردک، ۲. قاز.

VIZ - VIZ / ویز - ویز

1. آری، ۲. میلچک.

XIX / خیخ

1. کثافت، مدفوع ۲. باشینی کسمک، ۳. قولاغینی کسمک. مدفوع معناسیندا گلیرسه بونا "خیخی" دا دئییلر، بو

سوزو داها چوخ اوشاقلارلا دانیشان بویوکلر ایشلدر. { ۱ - پیس بیه نین خیخینی دوتی! (بو پیس اوشاغین

{مدفوعونو یئردن گوتور!}، دودومه‌نین باشینی خیخ ائلهدی (قویونون باشینی کسدی

XOOPİŞ (ELƏMAX) / (خوو‌پیش (ئلهماخ

دئیرلر {بابا خوو‌پیش! (بابا "XORPIŞ" سونرالار دا "XOOPİŞ" یاتماق. اوشاقلار ایلک دیل آچدیغیندا بونا

{!یاتیب

XOXAN / خوخان

ین بویوکلر ایشلدر {یاتماسان خوخان قورخولو خیالی بیر حیوان. بو سوزو داها چوخ اوشاقلاری قورخوتماق ایسته

{گلر ها

:قاینالار

1- ع. اوروجوف، آذربایجان دیلینین ایضاحلی سوزلوگو، کوچورن : بهزاد بهزادی (انتشارات درس، ۱۳۷۶ -

تهران)

2- علیرضا صرافی، تورک خالق ادبیاتی - اوشاق فولکلورو (اوشاق دیلی) بولومو - دیلماج درگیسی نومره